

ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА ЖИВОТА ПРОФ. МИЛАНА БУДИМИРА

2. новембра 1971. год. навршило се осамдесет година од рођења проф. Милана Будимира. Близу шездесет од осамдесет година посветио је он непрекидном раду, научном и наставном. Рођен у малом босанском месту, Мркоњић—Граду, 2. новембра 1891., школовао се у Сарајеву, студирао на Бечком универзитету и докторирао 1921. год. Године школовања у Сарајеву биле су за њега и године пуног дозревања и на Бечки универзитет одлази са потпуно обликованим чврстим схватањима, критички отворен према делотворним утицајима нове средине, али, у исто време, дубоко одан свим оним тежњама које су покретале целу његову генерацију и толике генерације пре њих. Тим тежњама жртвовао је и најлепше године свог живота по босанским, аустријским и мађарским тамницама. Тамновање је утиснуло неизбрисиве трагове на његову здрављу, трагове који ће га немилосрдно пратити на готово целом животном путу, доносећи му сталну борбу, сталне напоре да их савлада, у вечно живој жељи да до краја испише своју научничку а тиме и животну поруку.

Та порука и јесте оно чиме је проф. Будимир задужио српску филологију, српску и југословенску културу и светску науку, и ставио самосвојни печат на целокупну нашу класичну филологију у распону од неколико деценија. У време када је проф. Будимир изабран за доцента на Катедри за класичну филологију 1921. год. цела једна велика и значајна област, наука о језику, грчком и латинском, остајала је некако ван круга интересовања тадашњих прегалаца на пољу класичне филологије, будући да су сви били више окренути старој историји, археологији, историји религије. Стављајући науку о језику у саму жижку свога интересовања и рада, проф. Будимир није запоставио ниједну од блиских и сродних дисциплина чија су му обавештења могла помоћи да дође до решења језичких и не само језичких проблема.

Тако се може објаснити цели низ истраживачких продора у веома разноврсне, иако међусобно повезане научне области: грчка и латинска филологија и лингвистика, словенска и упоредна индоевропска лингвистика, античка балканологија, грчка и римска књижевност, компаративна историја религије и фолклора, византо-

логија — све су то области које бележе крупне доприносе проф. Будимира.

Данас, када развитак свих наука, и поред новијих тежњи ка интердисциплинарним захватима, иде у правцу све уже специјализације, када, због све плодније научне продукције, праћење већег броја чак и међусобно сродних дисциплина поставља пред научника све теже захтеве, једном човеку изгледа готово неостварив циљ да се, са подједнаком сигурношћу и компетенцијом, креће кроз толике и тако разноврсне научне области.

Стога су широка и разнолика знања, која проф. Будимир, током близу шест деценија, непрекидно и неуморно преноси на своје ученике, управо драгоцене. А тих ученика, почев од оних који су једва неку годину млађи од свог учитеља, па до сасвим младих студената који су тек закорачили у свет науке, има на десетине. Али још драгоценije него преношење свих тих знања, маколико продубљена и поуздана била, јесте развијање критичког духа који је проф. Будимир тако брижљиво и, истовремено, ненаметљиво, умео да развија и негује код својих ученика.

То критичко опредељење и непрекидни напор да изнађе и примени што егзактнији метод у материји која није увек довољно егзактна, јесу главне одлике научне делатности проф. Будимира, одлике које су му донеле висока признања целокупне научне јавности.

Од преко две стотине научних радова проф. Будимира посебно се својим убедљивим резултатима и значајем за целу нашу културу истичу радови из докласичне и класичне балканологије. Трагајући за истинским „источницима” многих европских културно-историјских феномена, проф. Будимир је, ослањајући се на „неподмитљиве сведоке”, који не допуштају произвољна и тенденциозна тумачења, а служећи се притом строгим методима историјске и опште лингвистике, допро до за нас најраније ухватљивих корена европске духовне културе. У овом правцу нарочито су значајне студије: *Аристотелове две врсте трагедије* (в. библиогр. бр. 102), *О јосџанку грчке трагедије* (библиогр. бр. 101), *Порекло европске сцене и Балкански корени европске јисмености* у књизи *Са балканских источника* (библиогр. бр. 182).

Испитујући докласични језички супстрат, у првом реду помоћу грчке а затим и латинске лексике, проф. Будимир није се зауставио на уочавању и дефинисању условних законитости гласовних промена а тиме и на одређивању положаја докласичних говора на Балкану и у Анадолу, већ је пратио и оно што се у новијој науци о језику зове *Begriffsgeschichte*, и тиме указао на многе појаве из духовне и материјалне културе докласичних народа на Балкану, које су, трансформисане на овај или онај начин, нашле своје место у културној историји Грка, јужних Словена и других Европљана.

Ове „ситнице језикословне”, од којих свака за себе не казује много, нарочито не мање посвећеним, сакупљене и сложене тако да свака тесера добије право своје место, сачињавају аутентични

културно-историјски мозаик на коме постаје јасан допринос до- грчких култура потоњој грчкој, која ће, преко Рима, освојити целу Европу.

Од многобројних расправа посвећених испитивањима овакве врсте, у којима је највидније дошао до изражаја истраживачки верв проф. Будимира, тешко је издвојити мање значајне од веома значајних. Па ипак се, обиљем откривеног и испитаног материјала и заокругљеном синтезом истиче књига, не много велика по обиму, али утолико већа по значају, књига која представља срж научне мисли проф. Будимира. Овај *libellus* под насловом *Грци и Пеласџи* (в. библиогр. бр. 96) непосредно нам открива строги лингвистички метод заснован пре свега на егзактној фонетској анализи. Полазећи од фонетике као најегзактнијег дела науке о језику проф. Будимир је одредио, на основу лексичких остатака сачуваних у грчком и латинском речнику, фонетске законитости докласичних индоевропских говора на Балкану, у Анадолу и на Апенинском полуострву, водећи притом рачуна не само о правилним већ и патолошким гласовним променама.

У непосредној вези са балканолошким истраживањима ове врсте стоје и испитивања словенске лексике и ономастике, међу којима треба разликовати две групе обрађиваних проблема: у прву би дошли радови у којима се испитује удео преткласичног и класичног супстрата у формирању лексике и ономастике словенских, а посебно јужнословенских језика, као и радови из упоредне словенске и индоевропске проблематике; другој групи припадали би пионирски покушаји утврђивања најстаријих веза између Словена с једне, и докласичних Индоевропљана, балканских и анадолских, с друге стране. Резултати ових истраживања, расути по многобројним расправама, сакупљени су, делимично, у опсежним студијама *Pelasto-Slavica* (в. библиогр. бр. 132) и *Proto-Slavica* (библиогр. бр. 146).

Испитујући језички материјал, докласични, грчки, латински и словенски, проф. Будимир допуњује наша знања о језику и постојбини најстаријих Индоевропљана, служећи се, кадгод је то потребно, најновијим резултатима археологије, историје, антропологије, етнологије, историје религије и других сродних дисциплина. То интересовање, посебно за историју религије и етнологију, нашло је израза у не малом броју расправа као што су: *Са словенској Олимпији* (в. библиогр. бр. 139), *Агамско кољено* (библиогр. бр. 161) и многе друге.

Допринос општој лингвистици најизразитији је у чланку *Die Sprache als Schöpfung und Entwicklung* (в. библиогр. бр. 140) и студији *Из класичне и савремене алолошије* (библиогр. бр. 32), у којој проф. Будимир, примењујући синтетизовано и дијахронички и синхронички метод, показује како су исте или сличне патолошке гласовне промене, при прелазу речи из једног идиома у други, могле дешавати и дешавале се, без обзира на временски размак од неколико миленија. Овоме смеру припада и саопштење *Pathologische*

Lauterscheinungen in der Alloglottie (в. библиогр. бр. 40). Међутим, многобројна запажања и доказима поткрепљене тврдње из ове области расејане су по бројним расправама, па би стога једно систематско паљетковање по њима несумњиво у многоме обогатило наша знања.

Живо се интересујући и за проблематику хеленске књижевности, проф. Будимир се, у неколико махова, суочавао и са веома старим а вазда актуалним проблемом јединства Илијаде, и решио га на начин колико оригиналан толико надахнут (в. *О Илијади и њеном јеснику*, библиогр. бр. 80, и *Zur psychologischen Einheit unserer Ilias*, библиогр. бр. 166).

Дуги период истраживања и прикупљања материјала претходно је писању уџбеника римске књижевности (*Прејед римске књижевности*, у заједници са М. Флашаром, в. библиогр. бр. 164), у коме се стваралаштво римских књижевника осветљава светлошћу њихових хеленских извора, и, указивањем на њихове европске последнике, оцртава непрекинута нит вазда живог хеленског утицаја. Посебну тежину овом уџбенику, писаном литерарним стилем несвакидашње вредности, даје и изврсна додатна студија о развоју латинског књижевног језика (стр. 647—674). Све ове вредности добиле су и своје видљиво признање додељивањем Октобарске награде за 1963. годину.

Водећи увек рачуна о својим ученицима, посебно оним обдареним, проф. Будимир је написао још два универзитетска уџбеника, један антологијског карактера (*Litterae Latinae*, в. библиогр. бр. 84 и бр. 137) и други, информативног и истраживачког у исти мах (*ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ*, в. библиогр. бр. 162, и друго издање, заједно са Љиљаном Црепајац, в. библиогр. бр. 178).

Овде је, разуме се, могао бити поменут тек мали део великог истраживачког опуса проф. Будимира. Као истраживач несвакидашњег формата изабран је 1948. за дописног, потом за редовног члана Српске Академије Наука а 1951. за дописног и потом за редовног члана ЈАЗИУ. 1964. године награђен је Седмојулском наградом за животно дело. Иако је прошло већ десет година откако се повукао из активне службе на Филозофском факултету, проф. Будимир је живо присутан у нашем научном животу, испуњавајући, уз то, све дужности за које је његова стручност неопходна. Посебна заслуга припада проф. Будимиру као једном од оснивача и дугогодишњем београдском уреднику нашег часописа коме је и име дао.

Посвећујући му, на предлог уредништва Живе Антикe, овај број, као мали знак пуне и искрене захвалности за многогодишње стваралачке напоре на научном и наставном пољу, изражавамо, поводом двоструког јубилеја, осамдесетогодишњице живота и шездесетогодишњице рада, наше топле жеље за даљи плодотворни рад.